O STATUETĂ A ZEIȚEI DIANA

Ioan Andrițoiu

Bogata colecție de statuete de bronz romane ale muzeului din Deva păstrează o reușită operă sculpturală reprezentînd pe zeița Diana.

Descoperită întîmplător pe teritoriul fostei capitale a provinciei Dacia, Ulpia Traiana Sarmizegetusa, în împrejurări rămase necunoscute[1], statueta (inv. nr. 1174) are înălțimea de 9,6 cm, lățimea peste brațe 4,5 cm (Fig. 1). Starea de conservare este bună, sculptura avînd lipsă doar părțile inferioare ale mîinii stîngi și a gambei piciorului stîng. Tehnica în care a fost lucrată statueta este cea a turnării. Detaliile corpului, ale feței și ale coafurei sînt redate cu multă finețe. Statueta era destinată a fi așezată pe un suport, fapt ce rezultă din perforarea labei piciorului drept prin care trebuia să treacă cuiul de fixare a obiectului pe postament.

Diana, în calitatea sa de zeiță a vînătorii[2], este redată, asemenea altor lucrări de acest gen, cu mîna stîngă întinsă înainte în care ținea (deși partea inferioară a acestui braț este distrusă, celelalte detalii confirmă aceasta) unul din atributele caracteristice îndeletnicirii ei principale, arcul, în timp ce cu dreapta, îndoită din cot și ridicată la înălțimea umărului, scoate o săgeată din tolba care-i atîrnă la spate (Fig. 2). Bustul și privirea sînt orientate spre stînga. Piciorul stîng, îndoit și ridicat în aer, este deplasat în față, iar dreptul pe care se sprijină statueta, este întins. Încălțămintea zeiței constă din sandale ușoare prinse cu curelușe de pulpa piciorului.

Trăsăturile feței au fost redate cu multă finețe; azi, din cauza coroziunii metalului, ele sînt puțin estompate (Fig. 3). Pupilele ochilor sînt marcate prin incizie. Părul, despărțit în două de o cărare la mijloc, lăsînd liberă partea de jos a frunții, acoperă urechile și se strînge la ceafă într-un coc. În creștetul capului, părul este aranjat într-un rulou cu extremitățile ridicate în formă de semilună.

Îmbrăcămintea zeiței este compusă dintr-un vesmînt (chiton), fără mîneci, drapat, răsfrînt peste șolduri și lung pînă deasupra genunchilor. Peste chiton este trecută o tunică scurtă cu un decolteu triunghiular al cărui vîrf se îndreaptă ușor spre stînga.

În ipostaza de zeiță a vînătorii, Diana este cunoscută în numeroase reprezentări în arta provincială romană. Din provincia Dacia, amintim aici

---

[1] Inventarul muzeului nu cuprinde alte relații cu privire la locul și anul descoperirii.

[2] Ch. Daremberg, Edm. Saglio, *Dictionnaire des antiquités et romaines*, Paris, 1892, pp. 142—144.

FIG. 1. STATUETĂ DE BRONZ A DIANEI (SARMIZEGETUSA)

FIG. 2. STATUETA DIANEI VĂZUTĂ DIN SPATE

FIG. 3. CAPUL STATUETEI

doar reliefurile votive şi statuetele de bronz ale Dianei descoperite la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Apulum, Aquae, Potaissa, etc.[3] Statueta ce o prezentăm, produs al unui atelier din capitala provinciei Dacia[4], în detalii de ordin tehnic nu depăşeşte nivelul unei opere artistice provinciale. Totuşi, anonimul artist a reuşit să-i imprime un deosebit dinamism. Avîntul zeiţei, marcat prin deplasarea înainte şi îndoirea piciorului stîng şi de gestul atît de caracteristic al ducerii mîinii drepte la tolba cu săgeţi care atîrnă pe spate, este accentuat şi de privirea aţintită spre stînga unde se află, probabil, prada.

Statueta noastră prezintă asemănări în ce priveşte coafura cu o altă statuetă de bronz, descoperită la Turda[5], aflată azi în Muzeul de istorie Cluj (inv. 4229), pe care o depăşeşte însă sub raportul execuţiei artistice. Aranjarea părului pe creştet aminteşte forma cornului de lună, lucru firesc deoarece Artemis[6], sora lui Apollo şi personificarea străveche a astru-

---

[3] Acestea se păstrează în muzeele din Cluj, Sibiu, Deva, etc. Vezi H. D a i c o v i c i u, *Diana de la Sarmizegetusa*, în *Omagiu lui Constantin Daicoviciu*, Ed. Acad. R.P.R., 1960, pp. 131—139; I. A n d r i ţ o i u, *Un nou relief votiv reprezentînd pe zeiţa Diana*, în Revista Muzeelor, nr. 6, 1969, pp. 531—532; D. T u d o r, *Oraşe, tîrguri şi sate în Dacia romană*, Ed. Ştiinţifică, 1968, p. 208, fig. 7.

[4] În muzeul din Deva se află numeroase statuete reprezentînd diferite zeităţi descoperite la Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

[5] H. D a i c o v i c i u, *op. cit.*, p. 134, fig. 9.

[6] Zeiţa vînătorii în mitologia greacă, adoptată de romani sub numele de Diana.

lui nopții, îl poartă adesea în păr, iar coafura ce-l simbolizează se întîlnește frecvent la diverse statui ale ei[7].

Piesele sculpturale (statuete și reliefuri votive), reprezentînd pe Diana, cărora li se adaugă numeroasele inscripții dedicate divinității descoperite în diferite localități, sînt mărturii ale răspîndirii cultului zeiței Diana în sec. II—III e.n. în provincia Dacia. Una din cauzele practicării cultului Dianei în provincia de la nordul Dunării o constituie existența la daci a unei divinități feminine, Bendis[8], ce se bucura de o mare cinste în societatea geto-dacă și ale cărei atribuții erau asemănătoare cu ale divinității din pantheonul greco-roman.

Această operă sculpturală, aparținînd secolului II al erei noastre, copie a unuia din numeroasele modele ce o prezintă pe Diana, se adaugă celorlalte descoperiri de statuete, plăci votive reprezentînd pe zeița vînătorii, de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Ele dovedesc intensa activitate productivă desfășurată de unul sau mai multe ateliere de sculptură din capitala fostei provincii romane, Dacia.

UNE STATUETTE DE DIANE

RÉSUMÉ

L'auteur présente une statuette de la déesse Diane decouverte par hasard sur le territoire de l'ancienne capitale de la Dacie, Ulpia Traiana — Sarmizegetusa. La statuette, qui est de petites dimensions (9,6 cm de hauteur), représente Diane en sa qualité de divinité chasseresse. La pièce est en bon état. seule faisant défaut la partie inférieure de la main gauche, qui tenait l'arc, et de la jambe gauche. Les détails du visage, de la coiffure et du corps sont rendus avec beaucoup de finesse.

Produit d'un atelier fécond de la capitale de la Dacie (au IIe siècle), la statuette ne surpasse pas comme facture le niveau habituel d'une oeuvre d'art provinciale, tout en rendant avec un remarquable dynamisme le moment où la déesse extrait une flèche de son carquois pour la fixer à son arc et la décocher contre la proie.

Cette statuette vient s'ajouter à d'autres pièces sculpturales — statuettes et relefs votifs — représentant Diane, découvertes dans différentes localités, qui attestent la diffusion du culte de la déesse de la chasse dans la province de Dacie aux IIe—IIIe siècles. Une des raisons de ce culte intense de Diane dans la province nord — danubienne est l'existence chez les Daces d'une divinité féminine, Bendis, qui était en grand honneur dans la société géto-dace et dont les attributs étaient semblabes à ceux de la divinité du panthéon gréco-romain.

---

[7] S. Reinach, *Repertoire de la statuaire grecque et romaine*, vol. I, 302, 1; 305, 1; 309, etc.; H. Daicoviciu, *op. cit.*, p. 132, fig. 1, 134, fig. 6—8.

[8] *Istoria României*, p. 326, 334—335; cf. V. Pârvan, *Getica*, București, 1926, p. 163.